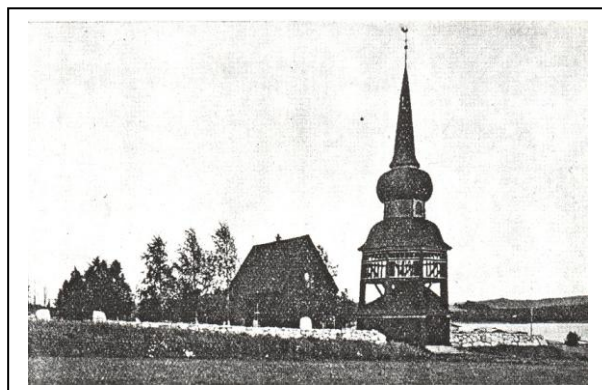
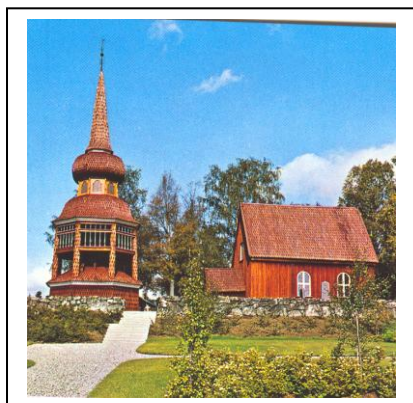

Håsjö gamla kyrka

Håsjö gamla kyrkas återinvigning den 11 augusti 1935.

Håsjö gamla kyrkas invigning blev en vacker och stämmingsmättad högtidlighet. Strax före kl. 11.00 ordnades processjonen med biskopen och de assisterande prästerna i spetsen, och under klockringning tågade skaran till kyrkan. Här överlämnade restaureringskommitténs ledamot hr Wikström med några ord kyrknyckeln till biskopen, som med ett kort tal anmodade den äldre kyrkovärden Eriksson att öppna kyrkporten, och under orgelmusik intågade så många som kunde beredas plats i templet. För de övriga talrikt församlade var medelst högtalare ordnat så, att de från kyrkvallen kunde följa högtidligheten i kyrkan. *Se bilder nedan.*

Biskop Bohlin, assisterad av 6 prästmän, förrättade invigningen. Det var varma, manande och väckande ord den nya biskopen uttalade, och sist förklarade han i kraft av sitt ämbete den gamla helgedomen, i sitt nyrestaurerade skick, på nytt invigd.

Efter högmässopredikan av kyrkoherde E. Widell höll länsantikvarie Festin från predikstolen nedan återgivna historik.

Håsjö sångkör medverkade, och efter middag för biträdande och inbjudna följde som avslutning vespergudstjänst i gamla kyrkan, då bl.a. biskop Bohlin talade.

Tal vid återinvigningen av Håsjö gamla kyrka den 11 augusti 1935.

Av länsantikvarie Eric Festin

Herr Biskop! Ärade församling.

I pastorsämbetets berättelse 1832 om Håsjö kyrka och dess minnen antydes på ett par ställen, att det här funnits en äldre kyrka än denna, som i dag undergått en så minnesrik återinvigning. Berättelsen omnämner sålunda bl. a. det medeltida triumfkrucifixet ”från äldre kyrkan” och det talas om en medeltida träskulptur av Jungfru Maria, stående i vapenhuset, en numera försvunnen madonnabild, som fortfarande efterlyses – det är av betydelse att få den igen, vore det så blott en spillra av bilden! Även andra inventarier, äldre än denna kyrka, uppräknas, t.ex. en till vapenhuset då förvisad gammal altartavla med dansk inskription: : Fader Vår - Tron – Budorden - Instiftelseorden.

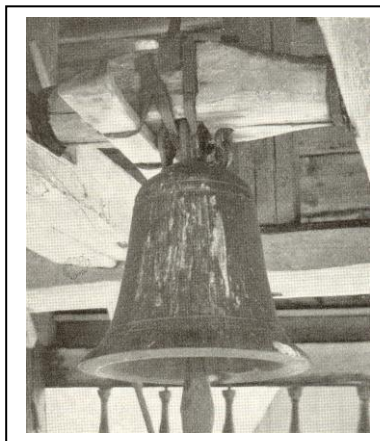
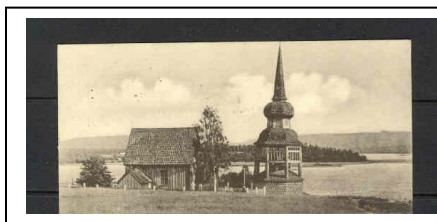
Till detta kan fogas en ännu bland åtminstone äldre personer gängse sägen att en kyrka skall fordom ha legat här vid Ängesviken på västra sidan om Singsjön, men att digerdöden skall ha där ödelagt bygden och kyrkan sålunda övergivits. Mycket tyder på, att den tidiga bebyggelsen här kan lokaliseras till en annan by än här, till den gamla Håsjöbyn. Om vi bortse från så tidiga förekomster som stenåldersfynd vid Singsjön, i Valla, samt å sistnämnda plats även gravhögar från sannolikt vikingatid, spåras i fortsättningen en tämligen konstant bebyggelse å nämnda plats.

Det torde emellertid icke råda något tvivel om, att den första egentliga koloniseringen, en kolonisering för en fastare bebyggelse, skett från Ragunda. Håsjö har dock som socken och i kyrkligt avseende mycket tidigt haft närmare anknytning till Hällesjö.

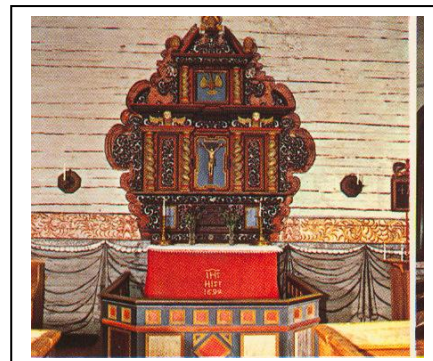
I sexårsgårdsförteckningen 1314 återfinna vi *Rotakyl cum annexa*, och icke minst våra ortnamnsforskare anse sig kunna fastslå, att detta Rotakyl eller riktigare Rotakiael har sin motsvarighet i det nuvarande Hällesjö. Annexet skulle vara det gamla Håsjö, medan byn Västanede och närliggande trakt ursprungligen skulle tillhört Rotakiael- Hällesjö. Den omständigheten att Ragunda och sannolikt även Hällesjö redan under tidigare medeltiden haft kyrkor hindrar icke, att Håsjöborna ungefär samtidigt byggde sig kyrka. Åtskilligt talar för att sägnen är verklighet och att här åtminstone seklet före digerdöden funnits kyrka.

Det är troligen mycket lite känt, att Håsjökyrkans äldsta klenod är den lilla klockan i dess numera så berömda klockstapel. *Se nedan*

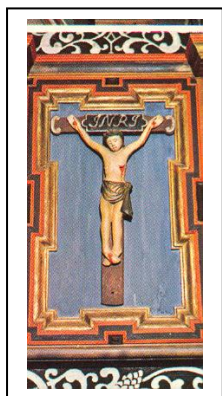
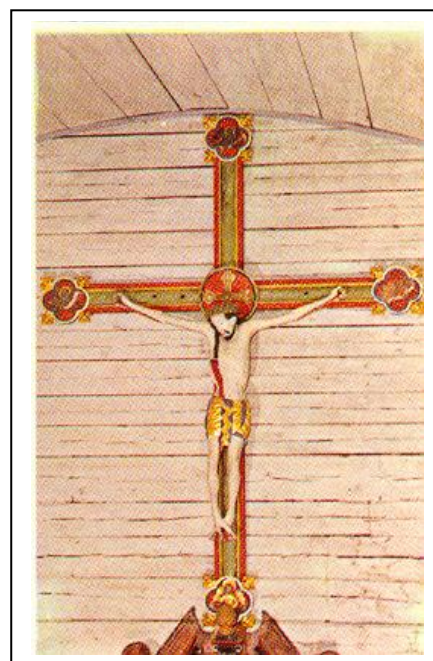
Vår framstående sakkunnige d:r Mats Åmark anser denna klocka nu vara den äldsta i bruk i både Svealand och Norrland, och han daterar den till 1200-talet (troligen dess tidigare del).

Den driftige Ragundaprosten Salomon Hofwerberg, som kom till Ragunda 1679, synes ha haft starkt intresse för kyrkornas iståndsättande och försköning. Under hans regim uppfördes redan 1684 denna kyrka. Dess byggmästare var Olof Erson från Ragunda. Inredningen och främst den dekorativa altaruppsatsen, som 1696 bestod av Hofwerberg själv, anförtroddes en i synnerlig hög grad konstförfaren man, Gregorius Raaf, den ouppnådde i Norrland inom plattskärningstekniken. I svensk konsthistoria betecknas han som en huvudmästare i vårt land i denna teknik, där han utvecklar sina rankor i självständiga banor, som erinra både om runstensslingor och de barocka kansliernas kalligrafiska slängar, och han behärskar suveränt konststilens möjlighet av rumsutfyllning. Utom i denna kyrka äro i Ragunda och Revsunds kyrkor bevarade de mest märkliga arbetena av denna mästarehand. Raaf var till börden tysk, född i Lybeck, men kom tidigt till Jämtland, där han gifte sig och bosatte sig i Sundsjö. Han var dragon vid Jämtlands regemente. Han avled i Sundsjö 1710 och begrovs i kyrkans klockstapel, som han själv uppfört. Han arbetade i en rad kyrkor huvudsakligen i Jämtland samt i Torps kyrka i Medelpad. Betecknande för tiden och storskogsbygden "på kälarne" är mer än mycket annat att vid kyrkans uppförande skänkte de gamla bönderna Anders och Olof i Håsjöbyn en ny björnhud att läggas på altarpallen. Urgamla föreställningar levde ännu friska.

Hofwerberg skänkte även det broderade altarklädet 1694

Det gamla krucifixet

---->

Från altaruppsatsen

<-----

Den första bänkindelningen skedde 1689. Bänkantalet var 7 manfolksbänkar och 7 kvinnofolksbänkar. Första manfolksbänken var ämnad för kronans folk, men, heter det, om församlingen förökas och behöver honom, skall han med tiden inrymma de äldste och förnämste sockenmännen. Så följa uppräknade bönders bänkar; 5. och 6. bänkarna voro för dragonerna, som voro 11 och 7. bänken för drängar från och med 15 år. I koret skulle gossarna stå. Å kvinnofolkssidan var första bänken såsom av ålder prästhustrubänk. I bänk 2. skulle förridarens i Östansjö hustru sitta och uppräknade bondhustrur liksom i följande bänkar till 7. bänken, som var upplåten till pigorna, skolandes de, heter det, som där icke få rum, stå i gången.

I samband med läktarens tillkomst torde bänkutvidgningen ha skett. Jämt 180 år senare, eller 1869, saknades såväl i Ragunda som Håsjö bänkindelning och uppgavs f.n. vara mindre behövlig, dock yttrade visitator (Biskop Beckman), att om församlingsmedlemmarna så påfordrade, skulle överenskommelse om ny bänkindelning träffas. Tempora mutantur

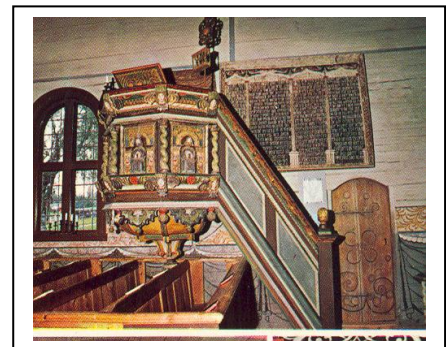
Predikstolen kan möjligen ha tillkommit så sent som vid kyrkans uppförande. Man torde av vissa skäl böra utgå från detta. Mästaren till densamma känna vi ej dokumentariskt eller annorledes säkert.

Jag vill dock i detta sammanhang erinra om namnet Anders Olsson i Hållborgen i Revsund, mästaren till det stora barockaltaret i Revsunds kyrka. Anders Olsson verkade ända in på 1690-talet i dessa trakter.

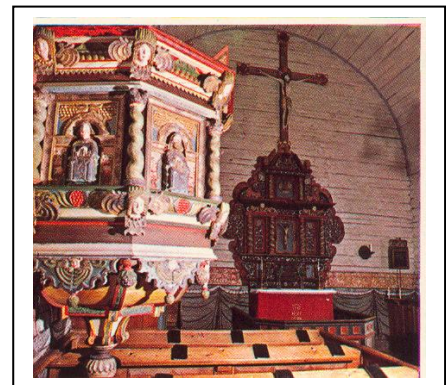
Vid sin vistelse då i Hällesjö var han storfadder till äldste sonen åt en sockens förtroendeman, vilket vittnar om denne – såsom han kallas – ” belätsnidares” allmänt goda anseende.

Predikstolen kan mycket väl vara ett verk av denne bygdeskulptör.

Kyrkan hade från början platt innertak, som varit översållat av stjärnor. År 1749 försågs kyrkan med läktare, och i samband därmed lär det välvda taket ha tillkommit. Bräder från gamla taket kommo delvis till användning i det nya och dessutom även i gavelväggpanelen (några har bevarats å gavelröset ovan läktaren) Läktaren bekostades av Ragundaprosten Wilhelm Wargentin och dess målning av Komminister Carl Åström.

Den lilla orgeln har ursprungligen ej hört till kyrkan; Den förvärvades långt senare från Torp i Medelpad och har varit obrukbar, men blir nu återställd, nästan som ny och därtill utökad till 5-stämmig.

Kort efter kyrkans tillblivelse uppfördes här en ny klockstapel. Den torde väl ha stått på ung. samma plats som den nuvarande. Den anges vara byggd 1690, och i den var ”en liten klocka”, utan tvivel identisk med den ännu behållna.

Stapeln från 1690, vars utseende vi icke känna till, men den torde säkerligen varit av enkel typ, blev år 1779 förnämligt ersatt av den nuvarande stapeln, den smäckraste och sirligaste av Pål Perssons i Stugun staplar. Den fick snart även en andra klocka, en storklocka, gjuten 1791, som väl hängde i stapeln tills flyttningen till Västanede.

Pål Persson, denne märklige byggmästare, född 1732, död 1815, var en äkta jämte. Han härstammade i rätt nedstigande led från 1200-talets Gjurd Bodakarl, ägaren till "sälöstugan" på Ragundaskogen, varifrån socknen Stugun leder sin upprinnelse.

Ännu leva i socknen och flerstädes i Jämtland och även på andra håll ättlingar av Bodakarlen, jag vill minnas, i 17;de och 18; de led, nu kanske ännu ett led.

Pål Persson var en mångkunnig mästare och en sin bygds förtroendeman, han var kyrko- och stapelbyggare, sågverksarbetare, murare, snickare, och snidare, konstsmid, bonde, nämndeman, m.m. samt naturligtvis också sin hemsockens klockare. Utom Håsjöstapeln, varav en trogen kopia ju är uppförd på Skansen i Stockholm, byggde han staplar i Hällesjö, Stugun, Bräcke, Älvros, Multrä, Haverö, och Borgsjö, samt kyrkor i bl.a. Borgvattnet, Klövsjö, Bodsjö, Stugun och Helgum. Pål Perssons staplar äro konstruktiva avläggare av Pehr Olofssons i Dillne omkr. en mansålder tidigare byggda staplar. Dessa hade alltid fyrkantig grundplan, Pål Persson i regel åttkantig. I ett par av sina staplar, de i Hällesjö och Borgsjö, har han dessutom infört en genialisk konstruktion, som håller dessa staplar i en särklass. Det är mästerverk av hög rang. Hans arbeten uppskattades även av hans samtid.

I Bodsjö t.ex. fick han av stämman följande vackra betyg:

--- Pål Persson i Stugun, utrustad med gott naturligt förstånd, har från sina ungdomsår uppövat sig med grövre sågbyggnader och husbehovsmurningar och sedan uppfört 6 klockstaplar, 1 borggård och stegluckor av sten, Borgvattnets kapellbyggnad av trä, alltsammans med ordning, noggrannhet och varaktighet, som förskaffat honom vederbörandes tacksamhet, samt för ett nyktert och stilla leverne.---

Till Jämtlands läns museum överlämnades för ett par år sedan av Pål Perssons sentida ättlingar som gåva hans av dem bevarade färgglada ritningen till Håsjöstapeln, och jag har i min ordning hit lämnat en kopia av densamma. Det fägnade mig att nu se den inramad och placerad i sakristian. Ritningen meddelar ju oss bl.a. det intressanta, hur Pål Persson tänkt sig färgen på stapeln och vissa dess detaljer. Någon större ritmästare var väl ej Pål Persson. I det sammanhanget vill jag erinra om en liten episod. Det var en sommarmorgon för jämt 20 år sedan. Vi voro ute för verket "Sveriges kyrkor". Efter slutundersökning och uppmätning av stapeln i Hällesjö sutto vi i stum beundran inför Pål Perssons vackra geniala skapelse. Min arkitekt, då en av assistenterna hos en av vårt lands främsta arkitekter, Carl Westman, tog småningom till orda: "de gamla" sade han. "kunde inte rita, men de kunde bygga, nu kunna vi rita, men....." Den uppenbara beaktelsen behövde ej utfyllas.

Håsjö kyrka hörde ju som nämnts länge som annex under Ragunda, vars komminister dock sedan 1728 var stationerad i Håsjö. Kyrkan hade vissa egna årliga inkomster, förutom tertialen av "kyrkioherberg Tijonden sådan wanlige afkastningar skedde äre", "testamenter effter the döda, som folket är till och Råden tillsäger", bötespenningar etc. och vad "Christmildhe Menniskior pläga något åhrligen gifwa till gudz Huus", så hade kyrkan (dessutom) ett "Engefiske i Fors Elfwen, kallat Finsehl, aff hwilket åhrligen bör inkomma afrads 6 öre Smt". Detta sista torde väl ha gått förlorat genom "Vild-Hussens verk" då Gedungsen tystnade. Denna gamla kyrka är ju mycket liten, och vid mitten av 1800-talet blev frågan om ny kyrkobyggnad aktuell, men man kunde ej ena sig om platsen för denna. Häradssynerätten uttalade sig 1860 för den i Västanede by föreslagna platsen. Efter åtskilliga besvär kom den nya kyrkan till stånd där 1876. Den blev ej gammal, endast ett kvarts sekel. Den 22 dec. 1901 nedbrann den till grunden. Den gamla kyrkan iståndsattes då för gudstjänstbruk, och när allt kommer till allt, var det måhända denna eldsolycka, som räddade den gamla kyrkan och bevarade den även, sedan den nya återuppbyggts i Västanede.

Tack vare enskildas offervilja och intresse har nu såväl kyrka som stapel undergått en genomgripande restaurering efter ett program, daterat i nov. 1933 och fullföljts, för en kostnad, i runt tal 10 000 kr., en smula under det beräknade. Yttre tak, beklädnad m.m. ha reparerats, tjärats eller målats, bl. a. ha stapeln gamla färger framkallats och förnyats. I kyrkans inre ha isolering utförts, takvalvet återställt, väggar i vissa delar justerats, predikstolen återflyttad till sin ursprungliga plats, orgel ombyggts osv., skulpturarbeten lagats eller förnyats, målningar framtagits, bättrats och konserverats, timglas, krucifix, gammal altartavla och en rad andra dekorativa detaljer restaurerats och det hela underkastats ett betydande konserveringsarbete. Ett högst värdefullt tillskott har kyrkan fått i den elektriska värmeinstallationen m.m. En del gåvor, mattor etc., ha också överlämnats.

Men nu *är* också vår lilla kyrka med dess stapel en kyrklig klenod, väl värd dess nu beredda återgång till församlingslivet. Den här klenoden är också nu sådan, att den i stort kan underhålla sig själv. Församlingen har sålunda råd att hålla sig med den, vårda och bevara den.

Det tillkommer väl icke mig, även om jag som programförfattare och kontrollant haft en smula att säga till om, att framföra något offentligt tack till olika medverkande, men jag är förvisso på den säkra sidan, om jag med församlingens kommitterade uttalar min glädje, över det fullbordade verket och så för min egen personliga del uttalar mitt varma tack till *alla* medverkande, från kommitténs ordf. och brinnande själ till den enskilde givaren och arbetaren. Jag bekänner, att jag sällan får känna en sådan värmande tillfredsställelse. Jag vill också tacka Riksantikvarieämbetet för den välvilja och uppmärksamhet, ämbetet ägnat även denna restaurering och nu i dag för dess deltagande i denna högtid genom sin representant, föredraganden i dessa ärenden i ämbetet, d:r Berthelson.

Det är enligt min ringa mening icke alldeles så oväsentligt för kyrkans inre liv, hur skalet, den yttre formen, för detsamma ter sig. För de flesta är denna yttre gestaltning väl ändå djupast icke någon tom form. En gammal kyrka är fylld av hågkomster, minnen, och stämningar. Det heter: sången ädla känslor föder. Våra gamla bygdemästares verk är som en lovsång, en hymn genom tiderna, den binder släktena samman, och ingen torde vilja förneka, att den mitt i vår nymodiga värld även binder oss; den stämmer oss till andakt och adlar våra känslor inför våra fäders verk.

Text ur Jämten 1935

*Håsjö gamla kyrka efter åter-
invigningen 1935*

*den vackra stenvallen
uppfördes av bröderna
Brandkvist.*

*Marianne Sidén-Persson
2004*

